

Aleg. 165.

Sprawozdanie

komisji administracyjnej o przedłożeniu Wydziału krajowego w przedmiocie projektu ustawy o stosunkach służbowych.

Wysoki Sejmie!

Sprawa ustawodawczego uregulowania stosunków służbowych zostaje w toku od r. 1882, przebieg jej znany Wys. Sejmowi ze sprawozdań poprzednich Wydziału krajowego i komisji administracyjnej.

Nie chcąc powtarzać wywodów zawartych w tychże sprawozdaniach, komisya administracyjna poprzestaje na ponownem stwierdzeniu faktu, że rozstrój i rozprężenie w stosunkach służbowych wymagają nieodbicie użycia środków zaradczych.

Nie można wprawdzie zataić, że uchylene nadużyć i niedogodności, ogólnie uczuć się dających, przeważnie od sprężystego wykonania obowiązujących pod tym względem postanowień jest zawisłem — we wielu wypadkach dałoby się zaradzić złemu na podstawie teraz istniejących przepisów, gdyby one wszechstronnie wykonywane były — w całości jednak są one niedostateczne i nie we wszystkim odpowiadają dzisiejszym stosunkom. Uchwalenie zatem nowej ustawy uważa komisya za sprawę dla kraju naszego pożyteczną i potrzebną.

W celu dokładniejszego zbadania i opracowania przedmiotu wysadziła komisya ze swego łona subkomitet wzmocniony przybraniem rzeczoznawcy z poza jej składu, a na podstawie uwag i wniosków przez tenże subkomitet poczynionych, przedkłada Wys. Sejmowi projekt ustawy, poczyniwszy w przedłożonym przez Wydział krajowy projekcie te zmiany, których potrzeba wynikała z przewodniej myśli będącej podstawą powziętych przez komisya uchwał, a która da się streścić w następujących zdaniach:

1. Że doniosłość i skuteczność ustawy normującej stosunki służbowe, przeważnie i przede wszystkim zawisłą jest od ścisłego zastosowania się do postanowień w niej zawartych — a to nie tylko ze strony interesowanych t. j. służbodawców i sług, lecz w tej samej jeżeli nie we większej mierze ze strony władz do jej wykonania powołanych.

2. Że ustawa jeżeli ma wywrzeć pożądaný wpływ w kraju naszym, powinna być zastosowaną ściśle do istniejących w nim stosunków, których

cechy charakterystyczne różnią się we wielu względach od tych, które zachodzą w innych krajach monarchii austriackiej — ztąd też sprawa ta odmiennego wymaga traktowania aniżeli w tamtych krajach.

Określając wzajemne obowiązki i prawa służbodawców i sług nie mogła komisya uchylić wielu formalności, które dopełnić należy, jeżeli interesa stron i osób trzecich skutecznią mają znaleźć ochronę.

Jeżeli jednak poddanie się stron interesowanych pod postanowienia ustawy częstokroć uciążliwe i systematycznego porządku wymagające uważa komisya za niezbędne — to z drugiej strony było jej staraniem umożliwić władzom do wykonania ustawy powołanym wykorzenienie tych nadużyć i dowolności, które częstokroć stały się rzeczą zwykłą i tolerowaną, w tym też celu określiła kompetencję władz co do dochodzeń, co do orzekania i co do egzekucyi w ten sposób, iż przy ścisłym i sprężystym wypełnieniu włożonego na nie obowiązku złemu snadnie zaradzić będą mogły.

Różnice, zachodzące między projektem komisyi a ustawami w innych krajach monarchii, nie były do uniknienia, jeżeli ustawa ma odnieść praktyczny skutek — wprowadza je komisya tylko w takich wypadkach, gdzie odmiennie i odrębne stosunki kraju naszego; jego właściwości i ustrój tego koniecznie wymagają; przy powzięciu jednak tych uchwał baczyła komisya z całą ścisłością, ażeby proponowane zmiany nie przekraczały kompetencji ustawodawczej Sejmu i ażeby pozostawały w granicach ustaw państwowych ogólnie obowiązujących.

Jednomyślną uchwałą uznała komisya potrzebę uzupełnienia projektu Wydziału krajowego w tym kierunku, ażeby umożliwić zastosowanie postanowień ustawy także do stosunków służbowych w kategorii oficyalistów prywatnych, do których ustawa dla innych rodzajów służby proponowana w zupełności zastosowaną być nie może, uregulowanie zaś i tej gałęzi stosunków służbowych, zwłaszcza ze względu na oficyalistów ekonomicznych, w kraju naszym przeważnie rolniczym więcej niż gdzieindziej uczuć się daje.

Komisya zastanawiała się nad trzema sposobami załatwienia tej trudnej sprawy, a mianowicie zadała sobie pytanie: *a)* czy nie należałoby uchwalić osobnej ustawy, wyłącznie do tych stosunków się odnoszącej? lub, *b)* czy przez powołanie tych paragrafów niniejszej ustawy, które także i do stosunków służbowych między służbodawcami i oficyalistami prywatnymi zastosowałyby się dały, nie należałoby ustanowić stałą, ogólnie i we wszystkich wypadkach obowiązującą normę? — lub nareszcie *c)* czy pozostawić dobrowolnej umowie między stronami fakultatywne zastosowanie ustawy w całości lub co do pojedynczych jej postanowień?

Po ścisłej rozprawie i wszechstronnej dyskusyi przyszła komisya do przekonania, że jedynie alternatywa pod *c)* mogłaby się przyczynić przynajmniej w znaczniejszej części wypadków do uporządkowania stosunków w mowie będących. Alternatywy bowiem pod *a)* i *b)* okazały tę niewłaściwość, że jedne i te same postanowienia musiałyby znaleźć zastosowanie do wszystkich rodzajów służby pod utartą nazwą oficyalistów prywatnych w kraju naszym objętych; to jednak ze względu na różnice obowiązków, stopnia wykształcenia, rodzaju zajęć i t. d., które w każdym pojedynczym wypadku odmiennego wymagają traktowania, uważała za niepraktyczne i nie do przeprowadzenia.

Z tych przyczyn komisya, uzupełniając projekt Wydziału krajowego, proponuje dodanie działu VI. do ustawy, na podstawie którego powołanie się w umowie służbowej na ustawę w całości lub na pojedyncze jej postanowienia, zapewnia ich zastosowanie do rozmaitych rodzajów służby, pozostawiając wzajemnemu porozumieniu się stron, czy i o ile z przyznanego im prawa zastosowania ustawy korzystać zechcą. Rozszerzenie zaś kompetencji władz do wykonania ustawy powołanych także i do tych rodzajów stosunków służbowych, uważa komisya w obopólnym interesie stron za potrzebne.

W zamiarze uchylenia niedogodności, z powodu braku odpowiednich przepisów obowiązujących osoby stręczeniem sług się trudniące, które to niedogodności a nawet nadużycia — bardzo dotkliwie tak służbodawcom, jak w równej mierze i sługom uczuć się dają — proponuje komisya uzupełnienie ustawy postanowieniami za wzorem ustawodawstwa zagranicznego, a mianowicie pruskiego, co może do uregulowania stosunków i w tym kierunku przyczynić się zdoła.

Inne zmiany w pojedynczych paragrafach projektu Wydziału krajowego wpływają z zasad w tem sprawozdaniu wyluszczonych, lub są stylistycznej natury, nie potrzebują zatem szczegółowego motywowania — gdyby jednak co do tego miały okazać się wątpliwości, komisya pozostawia uzasadnienie owych propozycji ustnemu uzasadnieniu przy dyskusji w Izbie.

Przechodząc do części sprawozdania Wydziału krajowego, odnoszącej się do uchwały Wysokiego Sejmu z dnia 18. Października 1884, mocą której Wydział krajowy otrzymał polecenie, ażeby przedłożył na następnej sesji sejmowej:

„Ustawę robotniczą regulującą stosunki między gospodarzami wiejskimi a robotnikami w ten sposób, by zapewnić dotrzymanie wzajemnych umów i zobowiązań, poddając je w razie przeciwnym natychmiastowej politycznej egzekucji“. Komisya jest zdania, że uchwała ta pozostaje w swej mocy i że przedłożenia takiej ustawy na najbliższej sesji oczekiwać należy.

Wydział krajowy wykazuje w swem sprawozdaniu powody, które go usprawiedliwiają, że podobnej ustawy w bieżącej sesji przedłożyć nie mógł, chociaż jej projekt wygotował.

Zażądana, a nie od wszystkich czynników w tej sprawie interesowanych nadesłana opinia, wymagała bowiem dalszych studyów i na podstawie ich wyników porozumienia się z c. k. rządem, co komisya jako zupełnie uzasadnione uważa.

Mniej jednak trafiły do przekonania komisji wywody Wydziału krajowego, że „w obec przedmiotowych trudności w ułożeniu ustawy w taki sposób, ażeby postanowienia jej w zastosowaniu praktyczną oczywistą korzyść przynieść zdołały“ może odstąpić należałoby od powziętej przez Wys. Sejm uchwały — a natomiast „powtórzyć w projektowanej ustawie przepis dotąd obowiązujący na zasadzie rozporządzenia ministeryalnego z dnia 15. Marca 1860. Dz. u. p. N. 73., że postanowienia projektowanej ustawy o stosunkach sług zastosowywać także należy do sporów wywiązujących się między gospodarzami wiejskimi (rolnymi i leśnymi) a ich pomocnikami przy gospodarstwie i robotnikami dziennie najmowanymi.“

W obec stanowczej uchwały Sejmu Wydział krajowy nie stawia wprawdzie takiego wniosku — wyraża jednak obawę, że ustawa, gdyby została uchwaloną, praktycznego skutku nie odniesie i „prawdopodobnie pomnoży jedynie archiw ustaw na papierze w praktyce niewykonalnych“.

Otóż komisya administracyjna przyszła do odmiennego zapatrywania; jak każda ustawa tak i ta w swych skutkach zawisła jest od sprężystego jej wykonania — dotychczasowym brakiem tegoż odstraszać się nie należy, lecz raczej dążyć ku temu, ażeby przez wpływ władzom wyższemu służący, władze podwładne systematycznie i konsekwentnie do wykonywania postanowień w ustawach zawartych przyzwyczajając a w razie potrzeby i zmuszając — w przeciwnym bowiem razie wszelka praca ustawodawcza staje się ułudną — zadaniem zaś czynników ustawodawczych jest, by postanowienia ustaw były tego rodzaju, iżby co do ich wykonalności nie zachodziły takie trudności, których zwalczenie w obec naszych stosunków okazałoby się niemożliwym.

Komisya uznając pożyteczność takiej ustawy — nie może pominąć uwag, że powołane powyż rozporządzenie ministeryalne nie ze wszystkiem odpowiada temu zadaniu, które Wys. Sejm swoją uchwałą miał na oku — że postanowienia ustawy o stosunkach służbowych nie zawsze i nie wszędzie zastosować się dałyby do robót najemnych — że w praktyce z tego

powodu już obecnie wywiązywały się spory i do odmiennego zastosowywania postanowień w każdym pojedynczym wypadku dawały powód, że sprawa ta odrębnego uregulowania odpowiednio do jej natury i stosunków kraju naszego wymaga — i w skutek tego komisya nie może polecić cofnięcia uchwały wyżypowolanej z dnia 18. Października 1884.

Przedkładając w załączeniu % projekt ustawy wprowadzającej i ustawy o stosunkach służbowych komisya wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić załączony pod % projekt ustawy.

Lwów 14. Stycznia 1888.

Przewodniczący:

Euzebiusz Czerkawski.

Sprawozdawca:

Zygmunt Kozłowski.

Ustawa

z dnia dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem o stosunkach sług.

Zgodnie z uchwałą Sejmu Mojego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem wydaję załączoną ustawę o stosunkach sług i rozporządzam co następuje:

Art. I.

Postanowienia tej ustawy wejđą w życie dnia sześćdziesiątego po jej obwieszczeniu.

Art. II.

Każdy sługa winien zaopatrzyć się najdalej do roku od obwieszczenia ustawy w nową książkę służbową.

Władza, wydaję nową książkę służbową, uwidoczni tę okoliczność w dotychczasowej książce służbowej, która od tej chwili ma jedynie znaczenie i doniosłość świadectwa służbowego za czas upłyniony.

Art. III.

Z dniem wejścia w życie tej ustawy tracą moc obowiązującą wszelkie dawniejsze w tej mierze wydane rozporządzenia i przepisy, a mianowicie:

- a) rozporządzenie prezydyalne c. k. Namiestnictwa z dnia 1. Lipca 1857 Dz. u. kr. Część II. Nr. 12. dla lwowskiego okręgu administracyjnego, zawierające prowizoryczny regulamin dla ludzi służebnych w lwowskim okręgu administracyjnym;
- b) rozporządzenie Prezydyum krajowego z dnia 11. Marca 1855 Dz. u. kr. Nr. 14. dla krakowskiego okręgu administracyjnego, zawierające tymczasowe urządzenie klasy służących dla krakowskiego obrębu z wyjątkiem głównego miasta Krakowa;
- c) rozporządzenie Prezydyum krajowego z dnia 4. Lipca 1857 Dz. u. kr. Nr. 18. dla krakowskiego okręgu administracyjnego, zawierające tymczasowe urządzenie klasy służących dla głównego miasta Krakowa;
- d) wreszcie wszelkie z temi rozporządzeniami w związku będące przepisy.

Art. IV.

Wykonanie niniejszej ustawy poruczam mojemu Ministrowi spraw wewnętrznych.

Ustawa o stosunkach służbowych.

D z i a ł I.

Powstanie stosunku służbowego.

§. 1.

Zawarcie umowy.

Stosunek służbowy polega na umowie służbowej, która pisemnie lub ustnie zawartą być może (§. 2).

Ustna umowa staje się obowiązującą, gdy sługa odda a służbodawca odbierze książkę służbową lub certyfikat jej miejsce zastępujący (§. 36 i 38).

Dzień zawartej umowy winien być uwidocznonym w książce lub na certyfikacie.

§. 2.

Z a d a t e k.

Danie zadatku pozostawia się obopólnej umowie.

Zadatek dany słudze przy zawieraniu umowy wlicza się w zasługę, jeżeli nie postanowiono odmiennie. Umowa co do zadatku winna być uwidocznona w książce służbowej lub na certyfikacie.

§. 3.

Warunki umowy.

Warunki umowy służbowej zależą od obopólnego układu. Nieważnymi są jednak warunki, naruszające porządek dozwolonej karności domowej lub sprzeciwiające się ustawom.

Umowa służbowa nie może również czynić uszczerbku obowiązkowemu uczęszczaniu do szkoły.

Za przyjęcie warunków, wzbronionych postanowieniami tego paragrafu ulegną karze tak sługa jak służbodawca lub jego zastępca.

§. 4.

Zastępca służbodawcy.

Postanowienia ustawy o służbodawcy odnoszą się również do jego zastępców. Wyjątek w tej mierze stanowią jedynie takie postanowienia, które ze samej natury rzeczy odnosić się mogą wyłącznie tylko do osoby samego służbodawcy.

§. 5.

Równoczesne przyjęcie kilku służb.

Zawieranie umów o równoczesne objęcie służby u kilku służbodawców jest niedozwolone. — Sługa działający wbrew temu postanowieniu obowią-

zanim jest wstąpić do służby u tego służbodawcy, któremu oddał książkę służbową lub certyfikat.

Służbodawca, do którego sługa zawierający równocześnie kilka umów służbowych na służbę nie wstępuje, ma prawo żądać od sługi wynagrodzenia (§. 50.) lub zwrotu podwójnego zadatku. Sługa podpada nadto stosownej grzywnie lub karze do 14 dni aresztu.

Służbodawca, któremu przy zawieraniu umowy służbowej wiadomem było, że sługa już z kim innym umowę służbową zawarł, nie tylko nie ma prawa do wynagrodzenia szkody ani do podwójnego zadatku, ale nadto ulegnie karze stosownej i odpowiada osobom trzecim niepodzielnie ze sługą za wyrządzoną szkodę.

Wzięty zadatek zaś, który sługa w każdym razie zwrócić winien, wpływa do funduszu miejscowych ubogich.

§. 6.

Odmawianie sługi.

Kto sługę namawia, żeby bez powodu przewidzianego w ustawie nie stawiał się do służby, do której się zobowiązał, albo żeby służbę przyjętą przed upływem czasu służby opuścił, ulegnie stosownej grzywnie od 10 do 100 zł. w. a. lub odpowiedniej karze aresztu i staje się nadto służbodawcy odpowiedzialnym za szkodę przez to wyrządzoną (§. 50).

§. 7.

Stręczenie sług.

Stręczenie sług, wykonywane jako zarobkowanie bez zezwolenia władzy, podpada karze stosownie do obowiązujących w tej mierze przepisów.

Nadzór i kontrolę nad osobami lub biurami zajmującymi się stręczeniem sług, wykonuje w gminach zwierzchność gminna, na obszarach dworskich przełożony obszar, we Lwowie i w Krakowie wraz z okręgiem policyjnym tych miast c. k. Dyrekcya policyi.

Za czynności biur do stręczenia sług upoważnionych odpowiada ten na czyje imie opiewa wydane upoważnienie do niepodzielnej ręki z osobami, które do wykonywania tych czynności używa.

Osoby lub biura stręczeniem sług się trudniące podpadają karze do 100 zł. w. a. lub karze odpowiedniej aresztu:

- a) Za stręczenie sług nieopatrzonych w książkę służbową;
- b) za odmawianie sług;
- c) za polecanie sług ze świadomością o ich niemoralności, szkodliwych nałogach lub braku uzdolnienia do ugodzonej służby.

Oprócz kary odpowiadają w wypadkach pod b) i c) wymienionych za szkodę służbodawcy wyrządzoną do niepodzielnej ręki ze sługą.

Trzykrotne wykroczenie przeciw przepisom tej ustawy pociąga za sobą utratę otrzymanego do stręczenia sług upoważnienia.

Stręcącemu nie wolno się upominać o umówione wynagrodzenie aż po upływie dni 30tu po zawartej między służbodawcą a sługą umowy.

Ża stręczenie sług umowy nie dotrzymujących, lub niezdolnych do usług, do których ugodzeni zostali, słuźbodawca wynagrodzenia płacić nie jest obowiązany.

§. 8.

Rozpoczęcie słuźby.

Zawarłszy umowę słuźbową, obowiązani są, słuźbodawca przyjąć słuę, słuę zaś wstąpić do słuźby w oznaczonym czasie.

W razie ociągania się strony od wypełnienia przyjętego obowiązku winna właściwa władza niezwłocznie ociągającą się stronę do dotrzymania umowy zavezwać i w razie oporu środkami przymusowemi i grzywną do 70 zł. w. a. lub odpowiednią karą aresztu do dni 14tu do tego przynaglić.

§. 9.

Nieprzyjęcie słuę.

Słuźbodawca może jednostronnie odstąpić od umowy i nie przyjąć słuę do słuźby w razie zajścia okoliczności, któreby go uprawniały do wydalenia słuę ze słuźby przed upływem umówionego czasu trwania słuźby (§. 27). Słuźbodawca ma w takim wypadku nadto prawo żądać zwrotu danego zadatku.

Jeżeli słuźbodawca z powodu wypadku, odnoszącego się do swej osoby, lub do gospodarstwa swojego, słuę przyjąć nie może, winien słuę o tem niezwłocznie uwiadomić, pozostawić mu dany zadatek, a nadto wypłacić zasłuę za miesiąc przy słuźbie całorocznej, a za dni czternaście przy krótszej. Słuźbodawca zaś, któryby słuę z innej przyczyny nie przyjął, winien prócz utraty zadatku zapłacić słuęde zasłuę i wartość wikt za trzy miesiące przy słuźbie całorocznej, a za miesiąc przy krótszej.

§. 10.

Niestawienie się do słuźby.

Słuę może jednostronnie odstąpić od umowy i nie stawić się do słuźby w razie zajścia okoliczności, któreby go upowaźniały do oddalenia się ze słuźby przed upływem umówionego czasu trwania słuźby (§. 28).

Słuę, nie mogąc stawić się do słuźby z powodu przeszkody wynikłej nie z jego własnej winy a widocznie dłuęej trwać mającej, winien słuźbodawcę i właściwą władzę o tem niezwłocznie uwiadomić i zwrócić mu otrzymany zadatek. Gdyby jednak przeszkoda wkrótee usunięta została, obowiązany jest, jeźeliby słuźbodawca tego wymagał, po usunięciu przeszkody, wstąpić do słuźby.

Zresztą słuę, nie jawiący się do słuźby, podpada grzywnie do 5 zł. w. a. lub karze aresztu do dni 14, a nadto będzie na żądanie słuźbodawcy nawet środkami przymusowymi przynaglony do stawienia się do słuźby (§. 51.). Słuźbodawca może jednak odstąpić od umowy, a poprzestać na zwrocie zadatku i wynagrodzeniu doznanej szkody (§. 50.), względnie na wypłacie podwójnego zadatku.

D z i a ł II.

Prawa i obowiązki w czasie służby.

§. 11.

Czas trwania służby. Milcząco odnawianie.

Czas trwania służby oznacza się, jeżeli umowy odmiernej nie zawarto, na rok kalendarzowy dla sług przyjętych do służby na wsi pełnić się mającej, a na trzy miesiące dla sług innych.

Jeżeli w umowie nie postanowiono wyraźnie, że bezwarunkowo milcząco odnowioną być nie może, równie jak wówczas, gdy umowa ani przez służbodawcę, ani przez sługę w terminie w §. 26. oznaczonym wypowiedzianą nie została, zostaje umowa służbowa na przeciąg czasu pierwotnie umówiony milcząco odnowioną.

Odmienne postanowienia tak co do czasu trwania stosunku służbowego, jak co do milczącego odnawiania i wypowiedziania (§. 26.) go, tylko wówczas za ważne uznane być mogą, jeżeli wciągnięte są do książki służbowej (§. 42) lub wyrażone w pisemnym układzie.

§. 12.

Obowiązki sługi.

Sługa staje się przez wstąpienie do służby członkiem koła domowego służbodawcy i podlega odtąd jego szczegółowemu dozorowi.

Sługa winien być wobec służbodawcy swego wiernym, posłusznym, uległym, pilnym w wypełnianiu obowiązków, baczny i troskliwy o jego dobro, szczerym i otwartym w odpowiedziach na zadane zapytania, winien okazywać służbodawcy uszanowanie i przychylność, winien przestrzegać porządku i czystości.

Wobec członków rodziny służbodawcy i innych osób do niego należących winien sługa postępować ulegle i z uszanowaniem, żyć w zgodzie z innymi sługami a wystrzegać się wszelkich kłótni, plotek i obmawiania kogokolwiek, zwłaszcza służbodawcy i rodziny jego.

Sługa winien się stosować do porządku domowego przez służbodawcę ustanowionego, a przyjmować ulegle z uszanowaniem i skromnością rozkazy, napomnienia i karcenia służbodawcy.

§. 13.

Sługa winien spełniać wedle rozkazów służbodawcy dokładnie i ohocho nie tylko usługi, do których się wyraźnie ugodził, ale także takie, które do obowiązków przyjętej służby zwyczajnie zaliczane bywają. Spory między sługami, kto z nich robotę lub usługę pewną wykonać ma, rozstrzyga służbodawca. Nawet sługa przyjęty li tylko do zajęć pewnych ściśle określonych, ma pełnić na wezwanie służbodawcy usługi innego rodzaju, jeżeli sługa do tego przeznaczony nie może wypełniać ich z powodu cho-

roby lub innej przeszkody, albo też jeżeli tego nieodzownie wymagają inne okoliczności, n. p. pilna robota w polu. W przypadku samowolnego uchylania się sługi od roboty, słuźbodawca ma prawo nie tylko oddalić słuęę, jeżeli zachodzą warunki wymienione w §. 27. pod lit. b), ale także przyjąć kogo innego do wykonania tej roboty, a wydatki tem spowodowane potrącić słuźdze z zapłaty.

Sługa nie może uchylać się od roboty w święta wyznań, do których nie należy. Nawet w niedzielę i święta uroczyste własnego wyznania, winien sługa wypełniać roboty zwykle domowe, a nawet takie nadzwyczajne, które bez niebezpieczeństwa odłożonemi być nie mogą.

Zajęcia te nie powinny jednak przeszkadzać bywaniu na nabożeństwie w niedzielę i święta. Słuźbodawca oznacza czas i kolej udawania się na nabożeństwo.

§. 14.

Sługa winien poruczone roboty sam wykonywać. Tylko z przyzwolenia słuźbodawcy może słuęgom innym lub osobom obcym poruczyć ich dopełnienie.

Dla własnych interesów może sługa tylko za zezwoleniem słuźbodawcy wydalać się z domu i winien wracać na czas przez słuźbodawcę oznaczony.

Pod odpowiedzialnością i surową karą niewolno słuźdze przyjmować bez wyraźnego zezwolenia słuźbodawcy kogokolwiek na nocleg. Słuźbodawca ma nadto prawo zakazać słuźdze przyjmować odwiedzin, bądź to od kogokolwiek w ogóle, bądź też od pewnych wskazanych osób w szczególności.

§. 15.

Sługa winien przy każdej sposobności przestrzegać dobra i interesu słuźbodawcy swego, ochraniać je, i o ile możności, zasłaniać słuźbodawcę od szkody i uszczerbku. Sługa winien ostrożnie obchodzić się z ogniem i światłem, a mianowicie do miejscowości pod względem ognia niebezpiecznych z otwartem światłem nie wstępować. W stodołach, szopach, stajniach, na gumnie, po strychach, ani też innych miejscowościach pod względem ognia niebezpiecznych i w ogóle w takich miejscach, w których słuźbodawca wzbroni, palić tytoniu nie wolno.

Sługa obowiązany jest donieść słuźbodawcy swemu o wszelkich przez się spostrzeżonych oszukaństwach, sprzeniewierzeniach bądź to przez inne słuęgi, bądź przez osoby obce przeciw słuźbodawcy popełnionych, usiłowanych lub zamierzonych.

Za wyrządzoną szkodę odpowiada sługa słuźbodawcy według przepisów powszechnej ustawy cywilnej, orzeczenie w tej mierze wydaje właściwa władza w tej ustawie powołana (§. 50.).

§. 16.

Sługa winien suknie, bieliznę i inne swe ruchomości mieć w domu słuźbodawcy i tylko za wyraźnym zezwoleniem słuźbodawcy może przechować je gdziekolwiek indziej.

Służbodawca ma prawo w każdym czasie przejrzeć w obecności sługi i jeszcze jednego świadka skrzynie, kufry i wszelkie inne przechowki sługi.

§. 17.

Zachowanie się służbodawcy wobec sługi.

Służbodawca winien wedle możliwości ochraniać sługę od znieważania przez osoby trzecie, i w ogóle wspierać go w razie potrzeby w granicach słuszności, a czuwać nad obyczajnym i przyzwoitym zachowaniem się sługi w domu i po za domem. W tym celu równie, jak dla utrzymania spokoju i porządku w domu, niemniej dla wymuszenia posłuszeństwa, może służbodawca dawać słudze upomnienia i nagany i w razie potrzeby użyć środków karności domowej w granicach określonych §. 413. ustawy karnej.

Jeżeli skarcenia domowe przez służbodawcę pożądanego skutku nie odniosą; jeżeli uchybienia ponawiają się, lub jeżeli sługa dopuszcza się ciężkich przewinień, ukarze go władza powołana do wykonywania postanowień tej ustawy (§. 52. 53.).

§. 18.

R o b o t a.

Robota słudze przez służbodawcę wyznaczona, winna być zastosowaną do sił sługi.

§. 19.

Z a s ł u g a.

Służbodawca winien płacić słudze umówioną zasługę w terminach umową oznaczonych.

Dowolne dawanie słudze podarunków lub poczesnego, chociażby przy zajściu pewnych okoliczności, lub z powodu wydarzeń szczegółowych kilkakrotnie ponawiane, nie uzasadnia obowiązku czynienia także w przyszłości datków tego rodzaju.

Jeżeli czas płacenia zasługi nie jest umową oznaczony, uiszczoną być ma zasługa w gotowiznie przy służbie rocznej kwartalnie z dołu, przy krótszej miesięcznie z dołu, zasługa zaś w naturaliach, czyli ordynarya w takich samych terminach z góry.

Z płacy w ciągu służby należynej wolno jednak służbodawcy zatrzymać przy umowach rocznych dwumiesięczne, zaś przy umowach na czas krótszy zawartych, jednomiesięczne zasługi w gotowiznie.

Zatrzymane zasługi razem z płacą w ostatnim terminie wypłaty przypadającą, według wyniku obopólnego obrachunku winien wypłacić służbodawca słudze gdy tenże ze służby występuje, lub w razie sporu o odszkodowania w chwili, gdy orzeczenie właściwej władzy stanie się prawomocnym (§. 50.).

Jeżeli nie wciągnięto odmiennych postanowień do książki służbowej, należy stosowywać w razach wątpliwych postanowienia powyższe.

§. 20.

Wikt i odzież.

Wikt słudze należący się winien być zdrowym i dostatecznym.

Umowa co do rodzaju i ilości ubioru i bielizny słudze dostarczać się mających, winna być wciągnięta do książki służbowej.

§. 21.

Choroba sługi.

Służbodawca winien starać się o pielęgnowanie i leczenie chorego sługi; może to jednak uskutecznić nie tylko w domu własnym, lecz także w zakładzie publicznym, lub w innem miejscu stosownem, jeżeli ztąd niebezpieczeństwo dla chorego nie wynika.

Obowiązek służbodawcy pielęgnowania i leczenia chorego sługi gaśnie z upływem dnia trzydziestego choroby sługi, jeżeli sługa z powodu tej choroby ze służby wydalonym zostaje (§. 27. lit. l). Jeżeli zaś dzień rozwiązania stosunku służbowego spowodowanego jakkolwiek inną przyczyną przed dniem trzydziestym choroby przypadła, gaśnie obowiązek służbodawcy pielęgnowania i leczenia chorego sługi z dniem rozwiązania stosunku służbowego.

O dniu zgaśnięcia obowiązku tego winien jednak służbodawca uwiadomić Zwierzchność gminną względnie przełożonego obszaru dworskiego lub c. k. Dyrekcyę policyi na trzy dni przed ustaniem obowiązku pielęgnowania i leczenia chorego. Zaniedbanie lub opóźnienie tego doniesienia, wywołuje dalsze trwanie obowiązku służbodawcy pielęgnowania i leczenia chorego sługi aż do upływu dnia trzeciego po uwiadomieniu o tem Zwierzchności gminnej, względnie przełożonego obszaru dworskiego, lub c. k. Dyrekcyi policyi.

Od chwili zgaśnięcia powyższego obowiązku służbodawcy sługa nieposiadający majątku tak samo pielęgowanym i leczonym być ma, jak każdy inny ubogi chory. Sługa zaś mający majątek własny, winien odtąd sam starać się o swe pielęgnowanie i leczenie.

Jeżeli choroba sługi wynika z udowodnionej winy służbodawcy, winien służbodawca starać się o pielęgnowanie i leczenie chorego sługi aż do zupełnego wyleczenia, i dać mu nadto stosowne wynagrodzenie.

Jeżeli zaś sługa popadł z własnej winy w chorobę, winien służbodawcy zwrócić poniesione koszta pielęgnowania i leczenia.

Jeżeli niezdolność sługi do pełnienia obowiązków służbowych spowodowana słabością sługi, nie wynika z winy służbodawcy, trwa dłużej jak dni ośm, traci sługa prawo do poboru zasługi w gotowiznie za czas, przez który z powodu choroby nie był zdolnym do pełnienia obowiązków służbowych lub też na żądanie służbodawcy winien czas przez chorobę stracony odsłużyć w warunkach umowy służbowej.

D z i a ł III.

Rozwiązanie stosunku służbowego.

§. 22.

Obopólna zgoda.

Stosunek służbowy może być dowolnie w każdej chwili rozwiązany, jeżeli obie strony na to się zgodzą.

§. 23.

Śmierć służbodawcy.

Śmierć służbodawcy rozwiązuje stosunek służbowy, jeżeli spadkobiercy służbodawcy nie zechcą sługi nadal zatrzymać; w takim razie jednak winni spadkobiercy służbodawcy wypłacić słudze zasługę i dać wynagrodzenie za wikt, a to przy służbie rocznej za trzy miesiące, przy krótszej za miesiąc.

Gdyby jednak stosunek służbowy ustawać miał przed nływem powyższego czasu, należy się słudze zasługa i wynagrodzenie wiktu tylko do czasu, w którym służba ustać miała.

§. 24.

Zmiana posiadania.

Umowa służbowa gaśnie co do sług przy gospodarstwie wiejskiem również w takim razie, jeżeli gospodarstwo w skutek sprzedaży, zamiany, wydzierżawienia lub w jakikolwiek inny sposób w trzecie ręce przechodzi, a następca służbodawcy sługi zatrzymać nie chce, służbodawca winien jednak w tym wypadku dać słudze wynagrodzenie oznaczone w §. 23.

§. 25.

Służba wojskowa.

Powołanie sługi do pełnienia stałej służby wojskowej na czas dłuższy nad 6 miesięcy rozwiązuje umowę służbową.

Powołanie sługi do ćwiczeń w rezerwie lub w obronie krajowej, również jak powołanie go do służby li tylko egzekucyjnej lub asystencyjnej nie rozwiązuje natomiast stosunku służbowego. Sługa winien po ukończeniu ćwiczeń, względnie służby egzekucyjnej lub asystencyjnej powrócić do przerwanej służby. Służbodawca ma prawo zatrzymać książkę służbową dla zapewnienia się, że sługa powróci do służby. Za czas przerwy nie należy się słudze zasługa.

§. 26.

Upływ czasu. Wypowiadanie dla zapobieżnięcia milczącemu odnowieniu umowy.

Jeżeli strony przy zawieraniu umowy służbowej wyraźnie postanowiły, że umowa milcząco odnawiana być nie może, gaśnie stosunek służbowy przez upływ czasu w ustawie (§. 11) względnie w umowie oznaczonego.

W braku takiego postanowienia gaśnie stosunek służbowy przez sam upływ czasu, na który umowa służbowa pierwotnie zawartą lub milcząco przedłużoną została (§. 11), tylko wówczas, jeżeli bądź to słuźbodawca, bądź sługa, umowę wypowiedział, dla zapobiegnięcia [milożącemu jej odnowieniu, a to co do słuź przyjętych na słuźbę roczną co najmniej na sześć tygodni, a co do słuź przyjętych na czas krótszy zaś przynajmniej na dni czternaście, przed upływem czasu słuźby.

§. 27.

Oddalenie słuźi.

Słuźbodawca może wydalić słuźę natychmiast bez poprzedniego wypowiedzenia:

- a) jeżeli sługa do pełnienia przyjętej słuźby jest zupełnie niezdatnym;
- b) jeżeli dopuści się ciężkiego przekroczenia obowiązków słuźbowych, a mianowicie, jeżeli występuje z uporczywem nieposłuszeństwem lub zuchwałością przeciw rozkazom słuźbodawcy lub dozorecy nad słuźami ustanowionego;
- c) jeżeli obraża czynnie, wyrazami obelżywemi lub obmową ubliżającą słuźbodawcę, przynależnych jego lub dozorecy nad słuźami ustanowionego, jeżeli podjudza słuźi przeciw słuźbodawcy, lub przeciw słuźom innym, albo też w ogóle zakłóca złośliwie, lub usiłuje zakłócić złośliwie zgodę i spokój domowy;
- d) jeżeli dopuszcza się kradzieży, oszustwa lub sprzeniewierzenia, jeżeli do tego namawia, lub usiłuje namówić słuźi inne, albo też nie donosi słuźbodawcy o dostrzeżonych oszukaństwach, sprzeniewierzeniach lub kradzieżach, bądź przez słuźi inne, bądź przez osoby obce popełnianych;
- e) jeżeli sługa pomimo upomnień nieostroźnie się obchodzi z oguiem lub światłem, albo pali tytoń w miejscach pod względem ognia niebezpiecznych lub w których słuźbodawca palenie tytoniu wzbronił (§. 15), jeżeli krzywdzi lub zaniedbuje bydło sobie powierzone, albo też wyrządza słuźbodawcy inną szkodę przez złość, swawolę lub ciężką opieszałość;
- f) jeżeli bez wiedzy słuźbodawcy bierze na rachunek jego towary lub pożyczka pieniądze;
- g) jeżeli ulegnie dłuższemu jak ośmiodniowemu przyaresztowaniu;
- h) jeżeli oddaje się pijaństwu, grze, rozpucie, lub innego rodzaju nieobyczajności, albo namawia do tego lub usiłuje namówić dzieci lub krewnych słuźbodawcy;
- i) jeżeli bez pozwolenia słuźbodawcy nocuje po za domem, lub pozwala obcym nocować w domu słuźbodawcy, lub też w inny sposób rażąco zakłóca porządek domowy;
- k) jeżeli z własnej winy zapadnie w chorobę zakaźną lub sprawiającą obrzydzenie;
- l) jeżeli bez winy słuźbodawcy choruje dłużej jak przez dni trzydzieści.

Słuźbodawca winien atoli w każdym z powyższych wypadków uwiadomić o tem Zwierzchność gminną, przy słuźbie pełnionej na obszarze dworskim, przełożonego obszaru dworskiego, w mieście Lwowie zaś i

Krakowie c. k. Dyrekcją policyi, przyczem wolno mu żądać skonstatowania przyczyn, dla których sługa oddalonym został.

W razie oddalenia sługi z przyczyn w tym paragrafie wymienionych, należy się słudze wikt i zasługa jedynie do dnia istotnego wydalenia ze służby.

Służbodawca może nadto dochodzić przeciw słudze wynagrodzenia szkody (§. 50).

§. 28.

Opuszczenie służby.

Sługa ma prawo opuścić służbę przed upływem czasu i bez wypowiedzenia:

- a) jeżeli służby dalej pełnić nie może bez uszczerbku zdrowia; brzemienność służącej nie upoważnia atoli sama przez się do opuszczenia służby;
- b) jeżeli służbodawca przy karceniu sługi granice karności domowej przekracza (§. 17);
- c) jeżeli służbodawca sługę do czynów nieobyczajnych lub zakazanych uwodzi, lub uwiesić usiłuje, albo też nie ochrania go przeciw usiłowaniom takim domowników lub osób uczęszczających do domu służbodawcy;
- d) jeżeli służbodawca przedsięwzięcie podróży mającą trwać po nad czas trwania umówionej służby, albo też przenosi się na stałe zamieszkanie w miejsce więcej aniżeli o pięćdziesiąt kilometrów odległe od miejsca dotychczasowego pobytu, a sługę wbrew jego woli ze sobą wziąć zamierza;
- e) jeżeli rodzice sługi nagle w chorobę zapadną i w tej chorobie go dla pielęgnowania potrzebują.

Sługa winien od zajścia takiej okoliczności donieść Zwierzchności gminnej, przy służbie pełnionej na obszarze dworskim c. k. Starostwom, we Lwowie zaś i Krakowie c. k. Dyrekcji policyi, i udowodnić wiarogodnie doniesioną okoliczność, gdyby jej służbodawca zaprzeczał. Dopiero po otrzymaniu zezwolenia Zwierzchności gminnej, c. k. Starostwa, względnie c. k. Dyrekcji policyi, może sługa służbę opuścić.

Tylko niebezpieczeństwo oczywiste grożące życiu sługi, lub też zagrażające innem dotkliwem, a powetować się nie dającym uszkodzeniem może usprawiedliwić doraźne oddalenie się przed uzyskaniem zezwolenia.

W razie zajścia okoliczności pod b) lub pod c) przewidzianej, należy się słudze wypłacić zasługi i wynagrodzenie wikt za czas, przez który służba trwać miała, lub przynajmniej za trzy miesiące, jeżeliby służba dłużej jak przez trzy miesiące trwać miała.

W innych wypadkach należy się zasługę i wikt tylko do dnia rzeczywistego wystąpienia ze służby.

§. 29.

Wypowiedzenie przed upływem czasu służby.

Sługa może wypowiedzieć służbę przed upływem umówionego czasu trwania onejże z terminem sześciotygodniowym przy rocznej, a oztternastodniowym przy krótszej służbie:

- a) jeżeli słuźde do objęcia własnego gospodarstwa lub rzemio sła, mianowicie zaś słuźacej do wyjścia za mąż wydarza się korzystna sposobność, która przez dotrzymanie czasu słuźby udaremnioną została; by;
- b) jeżeli dochodzenie spadku lub inna sprawa ważna wymaga dłuższego pobytu słuģi w innej miejscowości;
- c) jeżeli słuģa rodzicom, wobec zmiany zaszej w ich stosunkach po rozpoczęciu słuźby, potrzebnym jest do prowadzenia gospodarstwa lub rzemio sła, albo do pielęgnowania ich, chociaż nie w nagłej chorobie (§. 29) lit. e), a odwołania słuģi ze słuźby nie można odroczyć, aż do upłynięcia umówionego czasu trwania słuźby.

Słuģa winien o zajściu takiej okoliczności donieść Zwierzchności gminnej, przy słuźbie pełnionej na obszarze dworskim c. k. Starostwu, we Lwowie zaś i Krakowie c. k. Dyrekcji policyi i udowodnić wiarogodnie tę okoliczność w razie zaprzeczenia przez słuźbodawcę. Dopiero przez otrzymanie przyzwolenia staje się takie wypowiedzenie skutecznem. Słuģa może atoli w razie nagłym żądać uwolnienia od słuźby przy zachowaniu powyższego przepisu o doniesieniu Zwierzchności gminnej c. k. Starostwu, względnie c. k. Dyrekcji policyi, przed upływem sześciotygodniowego względnie 14-dniowego terminu wypowiedzenia, jeżeli słuźbodawcy na swe miejsce innego zdolnego słuģę przedstawi, ugodziwszy się z nim o wikt i zasłuģę za pozostający jeszcze czas słuźby bez szkody dla słuźbodawcy.

§. 30.

Obowiązki słuģi przy opuszczaniu słuźby.

Słuģa oddalający się ze słuźby winien oddać słuźbodawcy w porządku wszystko to, co mu pod dozór, do wykonania, przechowania lub do użytku oddane i powierzone było.

Jeżeli jaki z przedmiotów takich zginął, lub stał się z winy słuģi do użytku niezdatnym, może słuźbodawca żądać wynagrodzenia szkody ztąd powstałej i z tego tytułu zatrzymać słuźde z zasług odpowiednią kwotę, pokąd strony o wysokość tego wynagrodzenia, się nie porozumieją, lub w razie niedojścia do skutku takiego porozumienia, władza postanowieniami §§. 49 i 50 powołana, sporu o to wynagrodzenie prawomocnie nie rozstrzygnie. Nadto może słuźbodawca wymagać, ażeby mu słuģa ze słuźby się oddalający okazał wszystkie przedmioty, które ze sobą zabiera.

Mieszkanie i inne użytki na czas słuźby oddane jak n. p. zagony, ogrody, pola i t. p. winien słuģa oddać słuźbodawcy oddalając się ze słuźby.

W razie oporu wprowadzi słuźbodawcę w posiadanie i wyruguje słuģę właściwa władza bez poprzedniej sądowej awizacji i z wykluczeniem dalszej drogi sądowej w granicach tej ustawy (§. 49, 50).

§. 31.

Prawo słuģi do odzieży przez słuźbodawcę dostarczanej.

Słuģa staje się przez odbycie całorocznej słuźby właścicielem codziennej odzieży i bielizny przez słuźbodawcę dostarczanej. Odzież i bielizna do stroju przeznaczona zostaje zaś nawet po odbyciu całorocznej słuźby własnością słuźbodawcy. Odmienna umowa winna być dla ważności wciągniętą do książki słuźbowej.

§. 32.

Skutki rozmyślnego zaniedbywania służby.

Sługa, który dla tego źle, leniwo lub niechętnie pełni służbę, albo nieodpowiednio się zachowuje, by przez to zmusić służbodawcę do dania mu odmówionego wcześniejszego uwolnienia od służby, ulegnie surowej karze i będzie przynaglonym do należytego wypełniania obowiązków służby.

§. 33.

Skutki oddalenia sługi bez prawnego powodu.

Służbodawca, który przed upływem czasu trwania służby sługę oddala, nie mając do tego powodów w §. 27. wymienionych, nie może być zniewolonym do przyjęcia napowrót wydalonego sługi, jednak jest obowiązany wypłacić mu zasługę i wartość wiktów za czas niedosłużony, jednakże nie wyższe jak za trzy miesiące, choćby stosunek służbowy na dłuższy czas obowiązywał. Mimo to ma prawo odprawiony sługa poszukiwać na służbodawcy wynagrodzenia wszelkich dalszych szkód wykazać się mogących (§. 50).

§. 34.

Skutki bezprawnego opuszczenia służby.

Jeżeli sługa opuści służbę przed upływem czasu trwania służby z pominięciem drogi wskazanej §§. 28. i 29., należy uwiadomić o tem Zwierzchność gminną, gdy idzie o służbę w gminie, c. k. Starostwo, co do służby na obszarach dworskich, we Lwowie zaś i Krakowie c. k. Dyrekcję policyi. Te władze wdrożą postępowanie i na żądanie służbodawcy przynaglą zbiegłego sługę środkami przymusowemi do powrotu do służby. Jeżeliby zbiegły sługa znajdował się po za granicami okręgu urzędowego władz kompetentnych, na ich zawezwanie ma być dostawiony bezzwłocznie i bez dalszego dochodzenia przez c. k. Starostwo, w którego okręgu przebywa. Wezwania takie ze strony Zwierzchności gminnych winny być wystosowane z dołączeniem orzeczenia za pośrednictwem tego Starostwa do którego okręgu należy zawzywająca Zwierzchność gminna (§. 51.)

Służbodawca może jednak przyjąć innego sługę w miejsce zbiegłego.

W każdym razie zbiegły sługa ulega surowej karze i winien wynagrodzić służbodawcy w całej pełni szkodę wyrządzoną przez nieprawne opuszczenie służby (§. 50).

§. 35.

Przyjęcie zbiegłego sługi.

Przyjmujący sługę o którym wie lub przypuszczać może, że zbiegł ze służby, równie jak dający mu schronienie lub pozwalający pobytu, ulega stósownej karze, a nadto staje się służbodawcy, od którego sługa zbiegł, niepodzielnie ze zbiegłym sługą odpowiedzialnym (§. 50) tak za szkodę powstałą z nieprawego wydalenia się zbiegłego sługi, jako też za koszta narosłe przez przyjęcie nowego.

Kto przyjmuje sługę bez książki służbowej i bez potwierdzenia urzędowego, że sługa pomimo braku książki służbowej do służby przyjętym być może (§. 38), uważanym będzie za świadomego o zbiegnięciu, gdy okaże się, że sługa istotnie zbiegł ze służby.

Dział IV.

Dokumenta służbowe.

§. 36.

Książka służbowa. — Jej wydanie.

Każdy sługa winien opatrzyć się w książkę służbową. Książkę służbową wydaje Zwierzchność gminy, w której sługa jest przynależnym, przynależnym zaś do gmin miasta Lwowa i Krakowa miejscowa c. k. Dyrekcya policyi, za złożeniem stempla przepisanego i kosztów druku według formularza pod /.

Jeżeli sługa przebywa w gminie, w której nie jest przynależnym, lub na obszarze dworskim nietworzącym jednej gminy katastralnej z gminą przynależności, odniesie się co do sług przebywających na obszarze gminy Zwierzchność gminna gminy pobytu, co do sług przebywających na obszarze dworskim, przełożony obszaru dworskiego, co do sług wreszcie przebywających we Lwowie i Krakowie c. k. Dyrekcya policyi, na prośbę interesowanego sługi do Zwierzchności gminnej gminy przynależności, względnie co do sług do Lwowa i Krakowa przynależnych do właściwej c. k. Dyrekcji policyi, a otrzymawszy od niej upoważnienie, Zwierzchność gminna, względnie c. k. Dyrekcya policyi wyda słuźdze książkę służbową, uwidoczniając w niej okoliczność tę, z wymienieniem daty i liczby otrzymanego upoważnienia, przełożony obszaru dworskiego zaś uda się do Zwierzchności gminnej tej gminy, z którą obszar dworski wspólną gminę katastralną tworzy, o wydanie słuźdze książki służbowej z zastosowaniem się do powyższego przepisu.

Sługom pochodzącym z krajów, w których nie wydają książek służbowych, równie jak sługom, których przynależność jest wątpliwą, wyda Zwierzchność gminna gminy pobytu, względnie c. k. Dyrekcya policyi, a w razie przebywania na obszarze dworskim, Zwierzchność gminna gminy, z którą ten obszar dworski wspólną gminę katastralną tworzy, książkę służbową na podstawie odnośnych dokumentów, i uwidoczni tę okoliczność w książce służbowej.

Władza wydająca książki służbowe winna mieć dokładny wykaz wydanych książek służbowych.

Paszporta, certyfikaty przynależności, książki służby wojskowej i tym podobne dokumenta, nie mogą zastąpić książki służbowej.

Osobne przepisy stanowią, o ile książki służbowe służyć mogą jako legitymacye do podróży.

§. 37.

Przechowywanie książki służbowej.

Słuźbodawca winien wziąć książkę służbową lub certyfikat (§. 38.) w swe przechowanie przy przyjęciu sługi, a najpóźniej przy istotnem wstąpieniu sługi do służby.

§. 38.

Certyfikat służbowy.

Jeżeli sługa szukający służby nie jest opatrzonym w książkę służbową bądź to dlatego, że:

- a) pomimo wniesionej prośby o jej wydanie nie otrzymał jej jeszcze, bądź też dlatego, że
- b) wydaną książkę zgubił (§. 43.), bądź wreszcie dlatego, że
- c) poprzedni służbodawca bezprawnie mu ją przytrzymał,

wyda słudze w gminie przebywającemu Zwierzchność gminna, słudze na obszarze dworskim przebywającemu c. k. Starostwo, słudze wreszcie we Lwowie lub w Krakowie przebywającemu c. k. Dyrekcya policyi, po sprawdzeniu okoliczności przytoczonych poświadczanie, że pomimo braku książki służbowej do służby przyjęty być może.

Sługa, który bez książki do służby wstępuje odda służbodawcy ten certyfikat; winien jednak niezwłocznie postarać się o wydanie książki służbowej, którą służbodawca weźmie w swe przechowanie, certyfikat zaś zwróci tej władzy, która go wydała.

§. 39.

Przyjęcie sługi bez książki.

Służbodawca, który przyjmuje sługę nie mającego ani książki służbowej, ani certyfikatu, ulega karze i może być oprócz tego pociągniętym do odszkodowania §. 35. przewidzianego.

§. 40.

Zgłoszenie przyjętego sługi.

Służbodawca winien wypełnić odpowiednie rubryki w książce służbowej i najdalej do dnia ośmiu po wstąpieniu sługi do służby uwiadomić o tem Zwierzchność gminną, przełożonego obszaru dworskiego, względnie c. k. Dyrekcję policyi i okazać przytem książkę służbową lub certyfikat.

Tę okoliczność stwierdza Zwierzchność gminna, przełożony obszaru dworskiego, względnie c. k. Dyrekcya policyi w książce służbowej lub na certyfikacie.

§. 41.

Świadcstwo służbowe.

Przy wystąpieniu sługi ze służby, wypełni służbodawca rubryki książki służbowej, zawierające świadectwo sługi, albo też uda się ze sługą do Zwierzchności gminnej, do przełożonego obszaru dworskiego, względnie do c. k. Dyrekcji policyi, i da ustępującemu słudze ustne świadectwo, które Zwierzchność gminna, przełożony obszaru dworskiego, względnie c. k. Dyrekcya policyi wciągnie we właściwe rubryki książki służbowej, poczem książkę słudze wydać należy.

Tylko korzystne świadectwa wpisuje się. Rubryki, któreby ujemnie wypełnić należało, wypełnia się kreskami.

Jeżeli służbodawca przy wystąpieniu sługi ze służby sam powypelniał rubryki książki służbowej, winien sługa, otrzymawszy książkę służbową, najdalej do trzech dni po wystąpieniu ze służby, zgłosić się do Zwierz-

chności gminnej, przełożonego obszaru dworskiego, względnie c. k. Dyrekcji policyi. W książce służbowej należy potwierdzić, że sługa obowiąz-
kowi temu zadość uczynił.

Gdyby świadectwo niekorzystne opierało się na obwinieniu, a sługa zażądał dochodzenia i wykazał tegoż bezzasadność, uwidoczni tę okoli-
czność Zwierzchność gminna, c. k. Starostwo, względnie c. k. Dyrekcya
policyi w rubryce „uwaga“ książki służbowej.

Służbodawca wydający słudze świadomie korzystne świadectwo, niezgo-
dne z prawdą, odpowiada osobom trzecim za wszelką szkodę z tego po-
wodu wynikłą i ulega nadto stosownej karze.

§. 42.

Książka służbowa dokumentem publicznym. — Warunki ważności wpisu umowy do książki.

Książka służbowa i certyfikat są dokumentami publicznymi, kto je
podrabia, cudzych używa lub swoje daje komu innemu do użytku, ulegnie
zastosowaniu właściwych postanowień karnych.

Warunki umowy służbowej, wpisane do książki służbowej, wymagają
do ważności swej własnoręcznego podpisu zarówno służbodawcy jak sługi.

Jeżeli jedna ze stron lub obydwie pisać nie umia, winna być umowa
stwierdzona przez podpis dwóch świadków, albo też przez Zwierzchność
gminną w obrębie gminny lub przez przełożonego obszaru dworskiego
w obrębie tegoż obszaru, lub jeżeli służbodawca jest zarazem przełożonym
obszaru dworskiego, przez c. k. Starostwo.

§. 43.

Wydanie duplikatu książki służbowej.

O zgubie książki służbowej należy donieść Zwierzchności gminnej,
względnie c. k. Starostwu pobytu, we Lwowie i Krakowie zaś c. k. Dy-
rekcji policyi. — Władza sprawdzi doniesienie i wyda nową książkę służ-
bową lub uda się do władzy, która zgubioną wydała była, o wydanie no-
wej, jeżeli z dochodzenia okaże się, że dawniejsza książka służbowa isto-
tnie zginęła. W nowej książce służbowej jednak wyraźnie uwidocznić na-
leży, że jest duplikatem.

§. 44.

Pozostawianie książki służbowej u służbodawcy.

Jeżeli sługa książkę służbową u służbodawcy zostawi, a miejsce po-
bytu sługi nie jest wiadome, należy oddać książkę służbową Zwierzchności
gminnej, przy służbie pełnionej na obszarze dworskim c. k. Starostwu,
we Lwowie i w Krakowie c. k. Dyrekcji policyi. Władza ta prześle
książkę służbową tej władzy, która ją wydała. Jeżeli miejsce pobytu sługi,
który ze służby ustąpił, jest wiadome, należy mu doręczyć książkę służbową
za pośrednictwem właściwej Zwierzchności gminnej, przełożonego obszaru
dworskiego, względnie c. k. Dyrekcji policyi.

D z i a ł V.

Wykonanie przepisów tej ustawy.

§. 45.

Zwierzchność gminna.

Do wykonywania przepisów tej ustawy w obrębie gminy powołaną jest Zwierzchność gminna. Postanowienie §. 47. określa w tej mierze wyjątek co do miast stołecznych Lwowa i Krakowa, tudzież gmin położonych w ich okręgu policyjnym.

§. 46.

Starostwo. — Przełożony obszaru dworskiego.

Na obszarach dworskich wykonują przepisy tej ustawy c. k. Starostwo i przełożony obszaru dworskiego.

§. 47.

Dyrekcya policyi.

W miastach stołecznych Lwowie i Krakowie wraz z okręgiem policyjnym każdego z tych miast wykonuje c. k. Dyrekcya policyi niniejsze przepisy i sprawuje wszystkie czynności przekazane Zwierzchności gminnej, pokąd ich sprawowanie na żądanie c. k. Rządu lub Reprezentacyj tych miast nie przejdzie we własny zakres działania gminy.

§. 48.

Policyjny zakres działania.

Zwierzchności gminne, przełożeni obszarów dworskich i c. k. Dyrekcya policyi są powołane do pełnienia czynności policyjnych, w tej ustawie wymienionych. Ich zadaniem jest czuwać nad karnością i obyczajnością sług, tudzież nad zachowywaniem przez nich przepisane go porządku; przedewszystkiem zaś winny nadzorować sługi niemające służby.

Oprócz tych władz jest obowiązkiem straży bezpieczeństwa a mianowicie c. k. żandarmeryi czuwać nad sługami bez służby pozostającymi.

Sługi bez świadectwa (§. 41.) lub bez stałego zajęcia lub o których wiadomo, że ze służby zbiegli, winna c. k. żandarmerya dostawić dotyczącej władzy do właściwego dochodzenia nawet bez poprzedniego zawezwania ze strony służbodawców.

Do służby bez służby, nie należącego do gminy, jeżeli nie korzysta z wydarzającej się sposobności wstąpienia do służby lub zajęcia się innem godziwym zatrudnieniem, jeżeli wiedzie życie gorszące lub nieobyczajne, jeżeli nie ma widoku dostania się wkrótce do służby, lub otrzymania innego stósownego zatrudnienia, zastosowane będą odpowiednie postanowienia ustaw.

§. 49.

Rozstrzygnięcie sporów.

Spory między służbodawcami z jednej, a sługami z drugiej strony, powstające z umowy służbowej, lub w ogóle ze stosunku służbowego, a wytoczone:

- a) po zawarciu umowy, jednak przed rozpoczęciem istotnego stosunku służbowego;
- b) w ciągu trwania stosunku służbowego, lub
- c) przed upływem dnia trzydziestego od dnia ustania stosunku służbowego, przeprowadza w drodze jak najkrótszej z wyłączeniem dowodu z przysięgi stron, tudzież bez zaprzysięgania świadków i znawców i rozstrzyga Zwierzchność gminna, względnie c. k. Dyrekcya policyi, a co do służby na obszarach dworskich c. k. Starostwo.

Jeżeli rozchodzi się o spór wynikły z umowy służbowej, która jeszcze w życie nie weszła, ta władza powołana jest do przeprowadzenia rozprawy i wydania orzeczenia, w której okręgu obżałowany przebywa; zresztą zaś władza, w której okręgu istnieje lub istniał stosunek służbowy, z którego spór się wywiązał. Właściwa władza winna w celu przeprowadzenia dochodzenia wyznaczyć termin rozprawy najpóźniej na ósmy dzień po otrzymanem doniesieniu.

Spory służbowe wytoczone po upływie dnia trzydziestego od dnia rozwiązania stosunku służbowego rozstrzygają sądy.

§. 50.

Pretensye o wynagrodzenie szkody.

Jeżeli co do wysokości wynagrodzenia szkody poszkodowany z obżałowanym nie pogodzą się, władza powołana do rozstrzygnięcia sporu, oznaczy w orzeczeniu także wysokość wynagrodzenia.

Jeżeli poszkodowany żąda wynagrodzenia przenoszącego trzydzieści zł. w. a., wtedy w orzeczeniach władzy administracyjnej można mu przyznać tylko wynagrodzenie do trzydziestu zł. w. a., a co do reszty wynagrodzenia należy go odesłać do drogi sądowej.

Jeżeli sługa odszkodowania zapłacić nie jest w stanie, wolno służbowcy żądać przedłużenia dawniejszej umowy służbowej na czas, dopóki przyznanej kwoty odszkodowania nie odsłuży.

§. 51.

Wykonywanie orzeczeń.

Władza, która orzeczenie wydała, ma w razie przebywania strony zasądzonej po za jej okręgiem urzędowym, udać się o wykonanie prawomocnego orzeczenia do władzy, w której okręgu zasądzony przebywa.

Jeżeli jednak rozchodzi się o przystawienie sługi do rozpoczęcia służby, lub też dostawienie zbiegłego sługi, Zwierzchność gminna jedynie tylko swe własne orzeczenia wykonywać może.

We wszystkich innych wypadkach udawać się należy z dołączeniem prawomocnego orzeczenia do właściwego c. k. Starostwa, względnie do c. k. Dyrekcji policyi o przymusowe przystawienie sługi.

Władza zawezwana winna bezzwłocznie i bez dalszego dochodzenia wykonać zawezwania przez właściwą władzę wystosowane.

Przystawienie sługi skutecznionem być może tylko na koszt służbowcy, żądającego przystawienia. Jeżeli jednak orzeczenie, na którego podstawie, sługa przystawionym został, stanie się prawomocnem, ma służbo-

dawca prawo, żądać od sługi zwrotu wszelkich wydatków z tego powodu poniesionych.

§. 52.

Władza karna.

Władzę karną na podstawie postanowień tej ustawy wykonuje Zwierzchność gminna w składzie przepisany w §. 60. ust. gm., c. k. Starostwo, względnie c. k. Dyrekcyja policyi.

§. 53.

K a r y.

Za przekroczenie przepisów tej ustawy nakładane będą kary pieniężne lub areszt. Kary pieniężne nie mogą przekraczać kwoty 5 zł. w. a. jednorazowo co do sług, co do innych zaś osób 100 zł. w. a. jednorazowo. Kara aresztu nie może przekraczać dni dwudziestu. Można ją jednak postem zaostczać przy zachowaniu postanowień ustawy karnej.

Grzywny należy w razie niemożności ściągnięcia przemienić na areszt, licząc za pięć zł. w. a. grzywny po dwadzieścia cztery godzin aresztu, przyczem atoli trwanie aresztu nie może być krótszem, jak godzin dwa-naście.

Grzywny tak w gminie jak na obszarze dworskim nakładane, wpływają do funduszu miejscowych ubogich, a to przy grzywnach nakładanych na obszarze dworskim do funduszu miejscowych ubogich tej gminy, z którą obszar dworski tworzy wspólną gminę katastralną.

§. 54.

Wszelkie w wykonywaniu przepisów o stosunkach sług na obszarach dworskich, dotychczas przez polityczną władzę powiatową nałożone i ściągnięte grzywny przypaść mają na fundusz ubogich miejscowych tej gminy, z którą obszar dworski stanowił wspólną gminę katastralną.

§. 55.

Tok instancyi.

Co do rekursów i zażaleń, wnoszonych przeciw orzeczeniom i rozporządzeniom, wydanym na podstawie tej ustawy, obowiązują postanowienia ogólne.

§. 56.

Natychmiastowa wykonalność orzeczeń.

Wniesienie rekursu przeciw orzeczeniu, że sługa ma w służbie nadal pozostać, albo też że stosunek służbowy rozwiązany zostaje, i słudze wolno służbę opuścić, nie wstrzymuje natychmiastowego wykonania wydanego orzeczenia.

Orzeczenie zaś, że sługa ma do służby wstąpić, lub że sługa zbiegły do służby przystawiony być winien, tylko w takim wypadku, bez względu na wniesiony rekurs natychmiast wykonać należy, jeżeli słuźbodawca złoży u właściwej władzy kwotę równającą się dwumiesięcznej zasłudze w gotowiznie, która to kwota jednak 15 zł. w. a. przewyższać nie powinna na-

wet w tym razie, chociażby dwumiesięczna zasługa wynosiła więcej aniżeli 15 zł. w. a.

Kaucya ta służyć ma na zabezpieczenie szkody, jakąby mógł ponieść sługa wskutek wykonania orzeczenia pierwszej instancyi, jeżeliby to orzeczenie przez wyższe władze w dalszym toku instancyi prawomocnie uchylone zostało.

§. 57.

Nadzór nad wykonaniem postanowienia tej ustawy.

Co do nadzoru nad Zwierzchnościami gminnymi i nad przełożonym obszarów dworskich pod względem wykonywania postanowień tej ustawy, poruczonych im do wykonywania, obowiązują przepisy ogólne.

D z i a ł VI.

Ofycjaliści prywatni.

§. 58.

Warunki zastosowania ustawy.

Ustawa ta w całości lub pojedyncze jej postanowienia mogą być także zastosowane do umów służbowych między służbodawcami a ofycjalistami prywatnymi zawieranych, jeżeli w umowie służbowej ten warunek przyjętym został.

Umowy takie mają tylko w takim razie moc obowiązującą co do zastosowania całej ustawy lub pojedynczych jej postanowień według przyjętych warunków, jeżeli z powołaniem na ustawę zawarte są na piśmie i stwierdzone w obrębie gminy przez zwierzchność gminną, na obszarze dworskim przez c. k. Starostwo, w mieście zaś Lwowie i Krakowie i w ich okręgu policyjnym przez c. k. Dyrekcję policyi.

§. 59.

Kompetencya Władz.

Władze w dziale V. do wykonania postanowień tej ustawy do orzekania i karania powołane, orzekają z wykluczeniem drogi sądowej w granicach tej ustawy (§. 30, 49, 50) także co do stosunków służbowych ofycjalistów prywatnych, z wyjątkiem pomocników przemysłowych i handlowych, co do których obowiązuje ustawa przemysłowa z dnia 20. Grudnia 1859. Dz. ust. p. Nr. 227. ustawa z dnia 15. Marca 1883. Dz. ust. p. Nr. 39. i ustawa z dnia 8. Marca 1885. Dz. ust. p. Nr. 22. i Kodeks handlowy z dnia 17. Grudnia 1862. Dz. ust. p. Nr. 1.

T R E Ś Ć

postanowień zawartych w ustawie o stosunkach sług.

Dział I. Powstanie stosunku służbowego.

- §. 1. Zawarcie umowy.
- §. 2. Zadatek.
- §. 3. Warunki umowy.
- §. 4. Zastępca słuźbodawcy.
- §. 5. Równoczesne przyjęcie kilku słuźb.
- §. 6. Odmawianie słuźgi.
- §. 7. Stręczenie słuź.
- §. 8. Rozpoczęcie słuźby.
- §. 9. Nieprzyjęcie słuźgi.
- §. 10. Niestawienie się do słuźby.

Dział II. Prawa i obowiązki w czasie słuźby.

- §. 11. Czas trwania słuźby. Milczące odnawianie.
- §§. 12—16. Obowiązki słuźgi.
- §. 17. Zachowanie się słuźbodawcy w obec słuźgi.
- §. 18. Robota.
- §. 19. Zasluga.
- §. 20. Wikt i odzieź.
- §. 21. Choroba słuźgi.

Dział III. Rozwiązanie stosunku służbowego.

- §. 22. Obopólna zgoda.
- §. 23. Śmierć słuźbodawcy.
- §. 24. Zmiana posiadania.
- §. 25. Słuźba wojskowa.
- §. 26. Upływ czasu. Wypowiedzenie dla zapobiegnięcia milczącemu odnawieniu umowy.
- §. 27. Oddalenie słuźgi.
- §. 28. Opuszczenie słuźby.
- §. 29. Wypowiedzenie przed upływem czasu słuźby.
- §. 30. Obowiązki słuźgi przy opuszczaniu słuźby.
- §. 31. Prawo słuźgi do odzieży przez słuźbodawcę dostarczanej.
- §. 32. Skutki rozmyślnego zaniebdywania słuźby.
- §. 33. Skutki oddalenia słuźgi bez prawnego powodu.
- §. 34. Skutki bezprawnego opuszczenia słuźby.
- §. 35. Przyjęcie zbiegłego słuźgi.

Dział IV. Dokumenta słuźbowe.

- §. 36. Książka słuźbowa. Jej wydanie.
- §. 37. Przechowywanie książki słuźbowej.

- §. 38. Certyfikat służbowy.
- §. 39. Przyjęcie sługi bez książki.
- §. 40. Zgłoszenie przyjętego sługi.
- §. 41. Świadcstwo służbowe.
- §. 42. Książka służbowa dokumentem politycznym. Warunki ważności wpisu umowy do książki.
- §. 43. Wydanie duplikatu książki służbowej.
- §. 44. Pozostawienie książki służbowej u służbodawcy.

Dział V. Wykonanie przepisów ustawy.

- §. 45. Zwierzchność gminna.
- §. 46. Starostwo. Przełożony obszaru dworskiego.
- §. 47. Dyrekeya policyi.
- §. 48. Policyjny zakres działania.
- §. 49. Rozstrzyganie sporów.
- §. 50. Pretensye o wynagrodzenie szkody.
- §. 51. Wykonywanie orzeczeń.
- §. 52. Władza karna.
- §. 53. Kary.
- §. 54.
- §. 55. Tok instancyi.
- §. 56. Natychmiastowa wykonalność orzeczeń.
- §. 57. Nadzór nad wykonywaniem postanowień tej ustawy.

Dział VI. Oficjaliści prywatni.

- §. 58. Warunki zastosowania ustawy.
 - §. 59. Kompetencya władz.
-

(Nad str. 1)

Książka służbowa.

wydana po myśli przepisów o stosunkach sług ustanowionych ustawą . . .
 z dnia Dz. u. kr. Nr.
 dla

.
 na podstawie

.
 na dniu L przez
 (pieczęć) (podpis)
 (str. 2. próżna)
 (str. 3)

Książka służbowa.

zawierająca stronic opatrzonych liczbami po sobie następującymi
 od do
 dla
 rodem z
 gmina
 powiat
 kraj
 przynależn do gminy
 powiat
 kraj
 (własnoręczny podpis posiadacza książki lub stwierdzenie, że pisać
 nie umie)

(str. 4)

Opisanie osoby :

rok urodzenia
 religia i wyznanie
 wzrost
 twarz
 oczy
 brwi
 nos
 włosy
 zęby
 broda
 szczególne znamiona

U w a g a. Na stronie 5 i następnych należy zamieścić „Ustawę o sto-
 sunkach sług“ w dosłownem brzmieniu.

Na pierwszej stronie

Na drugiej stronie.

Imię i nazwisko i mieszkanię służbodawcy	rodzaj służby	zadatek dany	umówione wynagrodzenie	umówiony czas trwania służby	umówione wypowiedzenie	dzień rozpoczęcia służby	Dzień wystąpienia ze służby	wierność	uległość	uzdolnienie	pilność	obyczajność	Uwaga.

i (tak kolejno zadrukować dalszych 34. str. a pozostawić ostatnią próżną).